
Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2013:4

Valfrågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas sex motioner som behandlar valfrågor.

Utskottet föreslår bifall till motion 2013:40 med innebörden att möjligheten till inskränkt valbarhet vid valen till stiftsfullmäktige avskaffas. Vidare föreslås avslag på motionerna 2013:8, 2013:48, och 2013:82, om samlingslista i val till kyrkofullmäktige, gemensamma valsedlar i kyrkovalen samt samlingslista i lokala val.

En motion 2013:81 om möjlighet till ökade personvalsinslag i de kyrkliga valen avstyrks. Slutligen avstyrks motion 2013:99 om förlängning av mandatperioderna från fyra till fem år.

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över motion 2013:40.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:8.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2013:40.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:48 punkt 1.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:48 punkt 2.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:81.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:82.
7. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:99.

Motionernas förslag

Motion 2013:8 av Karl-Gunnar Svensson, Samlingslista i val till kyrkofullmäktige

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag till ändringar i kyrkoordningen som innebär att samlingslistor ska användas i val till kyrkofullmäktige.

Motion 2013:40 av Tomas Jansson m.fl., Inskränkt valbarhet i stiftsfullmäktigevalen

1. Kyrkomötet beslutar att 38 kap. 16 a § i kyrkoordningen ska upphöra att gälla.
2. Kyrkomötet beslutar att denna ändring träder i kraft den 1 januari 2014.

Motion 2013:48 av Lennart Sacrédeus och Margit Borgström, Gemensamma valsedlar i kyrkovalen

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag till ändringar i kyrkoordningen om att ändra det kyrkliga

- valsystemet så att samtliga nominerade kandidater vid val till kyrkofullmäktige, stiftsfullmäktige och kyrkomöte förs upp på en gemensam valsedel.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag till ändringar i kyrkoordningen som innebär att Svenska kyrkan ansvarar för att de gemensamma valsedlarna trycks och distribueras till vallokalerna.

Motion 2013:81 av Bertil Olsson, Fler kryss på valsedlarna

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att pröva frågan om fler kryss på valsedlarna.

Motion 2013:82 av Bertil Olsson, Samlingslista i lokala val

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda förutsättningarna för obligatoriska samlingslistor i valen till kyrkofullmäktige.

Motion 2013:99 av Georg Lagerberg och Anna Ekström, Bevara förutsättningarna för det kyrkopolitiska arbetet genom minskade kostnader för kyrkovalet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma med förslag till ändringar i kyrkoordningen som innebär att från och med kyrkovalet 2017 förlängs mandatperioden till fem år.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över motion 2013:40 i Kr 2013:7y, *bilaga 1*.

Bakgrund

Om de direkta valen i Svenska kyrkan och personvalsinslag

De direkta valen i Svenska kyrkan är baserade på registrering av nomineringsgrupper samt registrering av kandidater och kandidatförsäkrar.

Sedan kyrkovalet 2001 har det varit möjligt att personrösta i kyrkovalet och genom kyrkmötets beslut 2007 möjliggjordes från och med kyrkovalet 2009 att personrösta på upp till tre kandidater på samma lista. Proceduren för personröstning är att väljaren på valsedeln markerar (kryssar) den eller de, maximalt tre personer, som hon eller han helst ville se valda. Kryssen ökar kandidaternas möjlighet att bli valda. Den som röstar med hjälp av en blank valsedel personröstar genom att förutom namnet på nomineringsgruppen skriva namnet på den eller de kandidater som han eller hon vill ska få en personröst (även i detta fall kan personröst tillfalla högst tre kandidater). Vid 2005 års kyrkoval sänktes kravet på antal personröster vid de lokala valen. I Organisationsutskottet betänkande O 2004:4 Valfrågor konstaterades att erfarenheterna från 2001 års val visat att personrösterna fick en relativt marginell betydelse. Utskottet menade då att spärren på minst 30 röster vid lokala val för att personröster skall tillgodoräknas en kandidat var alltför hög i förhållande till det totala antalet röstande i de flesta församlingar och samfälligheter. Vidare anförde utskottet bl.a. följande:

Utskottet ser det som angeläget bl.a. med hänsyn till möjligheterna att behålla och helst höja valdeltagandet att personvalsinslaget upplevs som en verklig möjlighet att påverka vilka personer som får uppdrag i

de beslutande organen. Därför behöver det göras en justering av bestämmelserna i kyrkoordningen. Det är enligt utskottets mening inte rimligt att ha som enda spärr att en person skall ha fått 5 % av nomineringsgruppens röster för att personrösterna skall få genomslag. I ett antal fall skulle en sådan ordning kunna medföra att endast kandidaten själv och närmast anhöriga behövde markera en personröst för att personröstningen skulle få effekt. Exakt var gränsen skall ligga för hur många personröster i absoluta tal som bör krävas är till stor del en bedömningsfråga.

Gränsen för när personröster skulle få genomslag vid lokala val blev att det skulle krävas minst fem procent av nomineringsgruppens röstetal, dock lägst 20 röster.

Demokratiutredningen föreslog i sitt betänkande Välja med förtroende (SKU 2006:2) att bestämmelserna om personvalsinslag vid direkta val skulle ändras så att varje väljare fick lämna högst tre personröster. Spärrarna för när personröster skulle få betydelse och ett personligt röstetal skulle fastställs för en kandidat ansåg man borde bibehålls oförändrade såväl i absoluta tal som i fråga om kravet på viss andel av nomineringsgruppens röster i valkretsen vid val till församling och stiftsfullmäktige. Denna ordning tillämpades första gången vid 2009 års kyrkoval.

I Organisationsutskottets betänkande 2009:2, Valfrågor föreslogs avslag på en motion om ett uppdrag till kyrkostyrelsen att ta fram förslag till valsystem som möjliggör renodlade personval i de kyrkliga valen 2013. Utskottet ansåg att det nuvarande valsystemet som beslutats för bara två år tidigare bord bestå. Man noterade också att personvalsinslaget stärkts genom sänkning av spärren för personliga röstetal samt möjligheten att avge särskilda personröster på högst tre kandidater.

I kyrkovalet är det inte möjligt att stryka en kandidat.

Inskränkt valbarhet i stiftsfullmäktigevalen

I 38 kap. 16 a § i kyrkoordningen anges att stiftsfullmäktige får besluta att valbarheten ska vara inskränkt till valkretsen. Sådant beslut ska, för att gälla vid det kommande valet, vara anmält till kyrkostyrelsen senast den 1 mars under valåret.

Valbarheten är ett villkor såväl för att kunna väljas till ett visst uppdrag som för att ha kvar uppdraget. I 33 kap. 10 § sägs nämligen att om en förtroendevald upphör att vara valbar upphör också uppdraget genast. Det finns ett par undantag från denna regel. Ett undantag infördes när 2007 års kyrkomöte beslutade att valbarheten vid val till kyrkomötet ska vara inskränkt till valkretsen. I sammanhanget är det dock angeläget att notera, när det gäller kyrkomötet, att om valbarheten upphör bara därför att någon flyttar från stiftet får han eller hon ändå behålla sitt uppdrag som ledamot eller ersättare i kyrkomötet under resterande del av mandatperioden.

I Organisationsutskottets betänkande 2008:9, med anledning av en motion (Mot. 2008:72) om inskränkt valbarhet till stiftsfullmäktige, uttalade utskottet att man delade motionärens uppfattning att inskränkt valbarhet, som innebär att endast den som är folkbokförd inom valkretsen kan väljas till stiftsfullmäktige, är ett sätt att stärka och hålla samman sambandet mellan kontrakts- och stiftsnivån.

2008 års kyrkomöte uppdrog åt kyrkostyrelsen att till kyrkomötet 2009 lägga fram förslag om ändring i kyrkoordningen så att valbarheten skulle vara inskränkt till valkretsen vid val till stiftsfullmäktige. Detta skedde. Kyrkorättsutskottet noterade dock under beredningen 2009 att det under remissbehandlingen och i

kyrkostyrelsens skrivelse hade framförts att det kunde finnas skäl för en lösning där det kunde lämnas till stiftens att göra egna bedömningar om man önskar införa inskränkt valbarhet vid val till stiftsfullmäktige. 2009 års kyrkomöte gav mot denna bakgrund ett uppdrag till kyrkostyrelsen att på nytt bereda frågan om inskränkt valbarhet vid val till stiftsfullmäktige. Kyrkostyrelsen återkom i kyrkomötet 2009 vilket beslutade i enlighet med kyrkostyrelsens förslag.

Vid 2013 års kyrkovalet är det endast Härnösands stift som beslutat om inskränkt valbarhet till valkrets.

Gemensam valsedel

2007 års kyrkomöte behandlade två motioner om valsedlar där det föreslogs system där samtliga kandidater skulle tas upp på en lista. Motionerna avslogs och Organisationsutskottet (O 2007:5) uttalade att Demokratiutredningen i sitt betänkande "Välja med förtroende" haft som en utgångspunkt att pröva denna typ av valfrågor utifrån att det finns ett stort värde att de kyrkotillhöriga känner igen sig från de borgerliga valen.

Kostnader för de kyrkliga valen

I Kyrkostyrelsens skrivelse 2002:8, Utvärdering av kyrkovalet 2001 noterade Kyrkostyrelsen att kostnaderna för genomförandet av valet hade blivit väsentligt högre än vad som förutsågs i beslutsunderlaget inför fastställande av kyrkoordningen. Om man tog med de externa informationsinsatserna på lokal nivå men inte i stiftens och på nationell nivå samt därtill inte heller gjorde någon beräkning av kostnaderna för fast anställda låg kostnaden för 2001 års kyrkovalet på ca 156 miljoner kronor. Därefter har kostnaderna minskat i kommande val. I Demokratiutredningens betänkande, Välja med förtroende (SKU 2006:2), uttalades att det måste prövas om det går att minska kostnaderna ytterligare. Utredningen konstaterade avslutningsvis att det naturligtvis är önskvärt att hålla nere kostnaderna så långt det är möjligt men att detta dock inte får ske till priset av att inte alla som tillhör kyrkan erhåller information om valet eller att inte alla ges samma möjlighet att rösta.

Kostnaderna för 2009 års kyrkovalet har uppskattats till mellan 143 och 148 miljoner kronor.

Utskottets överväganden

Samlingslistor i val till kyrkofullmäktige

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motionerna 2013:8 och 2013:82.

I motion 2013:8 föreslås ett uppdrag med förslag till ändringar i kyrkoordningen som innebär att samlingslistor ska användas vid val till kyrkofullmäktige. Motionären menar att möjligheten att kryssa tre kandidater i ett sådant system skulle nå ett högre demokratiskt värde. Även i motion 2013:82 argumenteras för obligatoriska samlingslistor i kyrkofullmäktigevalen. Motionären menar att ett system där samtliga anmälda kandidater förs upp på en samlingslista kombinerat med möjlighet till utökad antal kryssmarkeringar skulle minska risken för att grupper tilldelas fler mandat än vad man har kandidater till – tomma stolar.

Utskottet anser att motionerna bör avslås. Det nuvarande valsystemet är i grunden ett valsystem som är baserat på proportionalitet mellan grupper. Utskottet menar också att det skulle uppstå komplikationer och svårigheter för väljarna om valen till kyrkofullmäktige skiljde sig från hur valen till stift och kyrkomöte går till.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2013:40 innebärande att 38 kap. 16 a § i kyrkoordningen ska upphöra att gälla från och med den 1 januari 2014.

Utskottet konstaterar att regeln som möjliggör inskränkt valbarhet till stiftsfullmäktige endast använts i Härnösands stift. Flera stift har aktualiserat frågan om inskränkt valbarhet inför 2013 års kyrkoval men slutligt valt att inte införa denna ordning.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det finns principiella invändningar mot en ordning med inskränkt valbarhet till stiftsfullmäktige. Dessa invändningar överväger de motiv som angetts för inskränkt valbarhet; det vill säga att en ordning där endast den som är folkbokförd inom valkretsen kan väljas till stiftsfullmäktige är ett sätt att stärka och hålla samman sambandet mellan kontrakts- och stiftsnivån. Det faktum att endast ett stift beslutat om inskränkt valbarhet talar även för att återgå till den ordning som tidigare gällt det vill säga att valbarheten ska kopplas till att man är folkbokförd i stiftet.

Kyrkorättsutskottet har i sitt yttrande Kr 2013:7y antecknat att man ur kyrkorättslig synpunkt inte har något att erinra mot den föreslagna ändringen.

Utskottet föreslår mot bakgrund av ovanstående och med anledning av motion 2013:40 att kyrkomötet ska besluta att 38 kap. 16 a § i kyrkoordningen ska upphöra att gälla från och med den 1 januari 2014.

Gemensamma valsedlar i i kyrkovalen

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar avslå motion 2013:48.

I motion 2013:48, punkt 1, framförs att det borde införas ett valsystem där samtliga kandidater vid val till kyrkofullmäktige, stiftsfullmäktige och kyrkomöte förs upp på en gemensam valsedel.

Utskottet menar att motionen bör avslås i denna del med samma motivering som kyrkomötet angett 2007. Organisationsutskottet (O 2007:5) konstaterade då att Demokratiutredningen i sitt betänkande Välja med förtroende (SKU 2006:2) haft som utgångspunkt att pröva denna typ av valfrågor utifrån att det finns ett stort värde i att de kyrkotillhöriga känner igen sig från de borgerliga valen.

Motionären vill även (motion 2013:48, punkt 2) att Trossamfundet Svenska kyrkan ska ansvara för att de gemensamma valsedlarna trycks och distribueras till vallokaler.

Utskottet har i sitt betänkande O 2013:14, bland annat med anledning av en motion rörande valsedelsdistribution, föreslagit ett uppdrag till kyrkostyrelsen att inom ramen för en utvärdering av 2013 års kyrkoval göra en fördjupad analys av de frågeställningar som utskottet berört och eventuellt andra frågor samt återkomma till kyrkomötet med förslag till ändringar som berör de kyrkliga valens administration. Med hänvisning härtill bör motion 48 avslås även i denna del.

Ökade personvalsinslag

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:81.

I motion 2013:81 framför motionären att möjligheten att kryssa fler personer vid valen än nuvarande ordning med högst tre personer skulle ge väljarna större möjlighet att påverka vilka som blir valda.

Utskottet konstaterar att det vid kyrkovalet 2005 genomfördes en förändring där spärren för antal personröster för att tillgodoräknas mandat sänktes. Systemet att personrösta på upp till tre ledamöter genomfördes i och med kyrkovalet 2009.

Utskottet anser att motion 2013:81 bör avslås utifrån att förutsättningarna för personval redan stärkts vid de två föregående valen 2005 och 2009.

Minskade kostnader för kyrkovalet

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:99.

I motion 2013:99 föreslås ett uppdrag som innebär att mandatperioden ska förlängas till fem år från och med kyrkovalet 2017. Motionärerna menar att en förlängd mandatperiod skulle innebära betydande besparingar och möjliggöra goda arbetsförhållanden och förutsättningar för det kyrkopolitiska arbetet.

Utskottet menar att motion 2013:99 bör avslås. Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att en förlängd mandatperiod är rätt väg att göra besparingar. Utskottet noterar att motionen utgår från förhållandena i kyrkomötet. Det är då värt att notera att en förlängd mandatperiod för många skulle kunna upplevas som en negativ utveckling. Så torde vara fallet för många yngre som går in i rollen som förtroendevald på församlings-, pastorats- och stiftsnivå.

Uppsala den 26 september 2013

På Organisationsutskottets vägnar

Torgny Larsson, ordförande

Per Westberg, sekreterare

Beslutande: Torgny Larsson, ordförande, Marta Axner, Anton Härder, Anna Brandoné, Kristina Lejdström, Ann-Britt Åsebol, Anders Björkman, Ingela Arheden, Conny Tyrberg, Camilla Widepalm Heurén, Sofia Särdaqvist, Per Ingvarsson, Peder Fohlin, Christer Kax Sundberg och Carin Åblad Lundström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Aina Andersson, Micael Åsman, Sten-Arne Burman, Bengt Kjellgren, Rolf Persson, Gudrun Carlsson, Sven-Erik Björklund, Ulla Littgren och Celina Falk.

Biskoparna Eva Brunne och Jan-Olof Johansson har deltagit i utskottets överläggningar.

Inskränkt valbarhet i stiftsfullmäktigevalen

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2013:40

I motionen föreslås att 38 kap. 16 a § i kyrkoordningen ska upphöra att gälla.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot den föreslagna ändringen.

Uppsala den 25 september 2013

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Margareta Andersson, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Margareta Andersson, ordförande, Vanja Björsson, Jan-Erik Forsberg, Mari Lönnerblad, Christina Andersson, Anki Erdmann, Mikael Härdig, Anna-Karin Westerlund, Johan Carlsson, Stig-Göran Fransson, Anders Roos, Thelma Olsson Bylin, Karl-Gunnar Svensson, Vivianne Wetterling och Anna Malmqvist.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Maria Lagerman, Carola Björkman, Louise Callenberg, Jörgen Silén, Gunnar Bredin, Lena Lindström, Anneli Rosén, Håkan Sunnliden och Hans Weichbrodt.

Biskop Martin Modéus har deltagit i utskottets överläggningar.